

דבר שאינו הגון. פירוש אע"ג דליכא איסורא דאורייתא דאי איכא איסורא דאורייתא פשיטא הוכח תוכיח כמיז (ויקרא יט): **גברא** בגוברין. פי' אדם שיהא חשוב לימנות זין אנשים: **מכאן** ששכור אסור להתפלל. ירושלמי במסכת מרומות פרק קמא רבי זירא^א בעי קמיה דרבי אמי שכור מהו שיצרך א"ל ואלכלת ושצעת וזכרת ואפילו מדומדס. פירוש ופסי' הוא שמו ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי דהכי משמע ושצעת וזכרת: **מכאן** שאסור ליישב בד' אמות ש"ה תפלה. זין מלפניו (זין מולאחריו) וזין מן הצדדין ופירשו שצבת הגאונים דוקא ציושז ובעל זבל אס היה עוסק בק"ש וצברכותיה וכוילא צהס אפילו יושז שפיר דמי: **[עמכה]**. עמך משמע צמוך ארבע אמות^ב משום דכתיב עמכה מלא צה"א כלומר שלא היה יושז צמוך ארבע אמות שלה כי אס צממיס:

מורה הלכה בפני רבך את. ואף ע"פ שלא למד עדין צפניו מ"מ גדול הדור היה ° וצ"ל ללמוד לפניו: **כל** היושב בתענית בשבת. פירש ר"ח צמעיית חלוס וכן אימא צמדש תהליס וכשיושז צמעיית חלוס נזור ואפילו קוצע צרכה לעזמו כיון שאינו צמוך י"ח: גדולה

שצריך להודיעו. הנמשך צריך לנקות את עצמו ולהודיע את חושדו שאין זו אומה דצר מגונה: **לפני צה בליעל**. אל תמנני צכת בליעל לחשדני צשכרות: **ואספספ**. אחיחד עם אחרים ויחשדני בעלי: **פספס**. שקר: **שגש אמסוס**. דריש להו לשון מימה: **צדקי מיסה**. שהאשה נצדקת צהן צשעת הסכנה שאס ימלא צה אחד מהס צמות: **נדה וחלה והדלקס נר**. של צבת. על ג' עצבות הללו נשים צמות וטעמא יליף צמסכת צבת (ד' לא:): **צמוצע צין אנשים**. רצ דימי מפרש לה לא ארוך ולא גוך וכי'. **אלס**. פי' עז: (י' לחור. ר"ש צלע"ז: **גיחור**. שהוא לצן יומר מדאי: **ולא חכס**. יומר מדאי. שלא יהיה מימה צעיני הצריות ומתוך צנדצין צו שולטת צו עין הרע: **סלצס עמכה**. משמע אף הוא עמה צעמדיה: **אל סעסל סוס**. על זה ולא לאחר. מכאן צשטא לעלי ורצה לענשו ולהתפלל סינתה לה צן אחר: **והקריצו סכסניס**. אמרו צפרק קמא דמגינה (ד' יא). והקריצו זה קצלת הדס: **אל צעעיס שנה**. כלומר אפילו נגור עליו מנעוריו לפי צמעניס קסה צצנת לפי שהכל צמענגניס צו והוא צמענה: **סעניסא לסעניסא**. יתענה למחר: **וספסלל על ס'**. כך צמוצ הוא צמקרא. ולא גרסינן סכא אל תקרי: **שחור** והודה לאליוסו. לדצרוי סודה לאחר זמן צנצואת צניאליס אחרים: דכתיב

דבר אמי שכור מהו שיצרך א"ל ואלכלת ושצעת וזכרת ואפילו מדומדס. פירוש ופסי' הוא שמו ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי דהכי משמע ושצעת וזכרת: **מכאן** שאסור ליישב בד' אמות ש"ה תפלה. זין מלפניו (זין מולאחריו) וזין מן הצדדין ופירשו שצבת הגאונים דוקא ציושז ובעל זבל אס היה עוסק בק"ש וצברכותיה וכוילא צהס אפילו יושז שפיר דמי: **[עמכה]**. עמך משמע צמוך ארבע אמות^ב משום דכתיב עמכה מלא צה"א כלומר שלא היה יושז צמוך ארבע אמות שלה כי אס צממיס:

צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השניחו עליו דחק ונכנס אצל המלך א"ל אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת: אם ראה תראה א"ר אלעזר אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר ונקתה זרע הניחא למאן דאמר אם היתה עקרה נפקדת שפיר אלא למאן דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים מאי איכא למימר (ד' דתניא ונקתה ונורעה זרע מלמד צשאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' ישמעאל א"ל רבי עקיבא אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו וזו שלא קלקלה (ד' נפקדת אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים אחד יולדת שנים מאי אם ראה תראה (ד' דברה תורה כלשון בני אדם: בעני אמתך אל תשכח את אמתך ונתתה לאמתך א"ר יוסי בר' חנינא ג' אמתות הללו למה אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע (ד' שלשה בדקי מיתה בראת באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה ואלו הן נדה וחלה והדלקת הנר כלום עברתי על אחת מהן: ונתתה לאמתך זרע אנשים מאי זרע אנשים אמר רב גברא בגוברין ושמואל אמר זרע שמושח שני אנשים ומאן אינון שאול ודוד ורבי יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן שנאמר (ד' משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו ורבנן אמרי זרע אנשים זרע שמובלע בין אנשים כי אתא רב דימי אמר לא ארוך ולא גוך (ב' ולא קטן ולא אלס ולא צחור ולא גיחור ולא חכס ולא טפשי: אני האשה הנצבת עמכה בזה אמר רבי"ל **מכאן שאסור ליישב בתוך ארבע אמות של תפלה: אל הנער הזה התפללתי א"ר אלעזר ושמואל מורה הלכה לפני רבו היה שנאמר וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי אלא אמר להן עלי קראו כהן לית לישחוט חזנהו ושמואל דהוו מהדרי בתר כהן למושחט אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למושחט ישחטה בור כשרה איתתוהו לקמיה דעלי אמר ליה מנא לך הא אמר ליה (י' מי כתיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כתיב (ד' מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן לישחטה שכשרה בור אמר ליה מימר שפיר קא אמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את (י' וכל (המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אחיא חנה רבא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו' אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעניא רחמי ויהיב לך רבא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי: וחנה היא מדברת על לבה אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא על עסקי לבה אמרה לפניו רבוננו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה עינים לראות ואזנים לשמוע חוטם להריח פה לדבר ידיים לעשות בהם מלאכה וגלים להלך בהן דדים להניק בהן דדים הללו שנחת על לבי למה לא להניק בהן תן לי בן ואניק בהן: **ואמר רבי אלעזר** משום רבי יוסי בן זמרא וכל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבועים שנה ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת (י' מאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק ליתביב לתעניתא: ואמר רבי אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה' מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה ואמר רבי אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית א"ר שמואל בר רבי יצחק מנין שחור הקב"ה והודה לו לאליהו דכתיב**

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

א) עירקין טו: (ג) סוטה טו. וקסם מולתפת השיטה וע"ש בתוס' וצמוס' מנחות ח: וע"ש"ק, ג) י"ח נפקדה, (ד) יצמנת על. מנחות טו: קדושין ח: גיטין מחל: מדרים ג. ג"מ לא: ד"ז ע"ז ס. סנהדרין נו. ס"ד: פ"ה: ט: צממת י"ב. וצמוס קח: כריתות י"א. עירקין ג. נדה ל"ב: מד"ג. (ס) שבת ל"ג. (י) וצמוס ל"ב. ויחא ס. מנחות י"ט. (י) עירוקין ס"ג. (ח) וצמנת י"ג. (ט) אמור שהוא לצן. גיחור ר"ש צלע"ז כל"ל וכו"ה וצמנת לקמן נח: ומלא צמכות דף מה: ועי' פירש"י לקמן נח: (י) ושיך לעיל עמוד א, (ס) ר"ל מ"ז.

תורה אור השלם

1. קצאו אנשים בני בליעל מקרבך ויזיחו את ישיבי עירם ואמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידועתם. דברים י"ד
2. ואם לא נטמאה האשה ותזרתי הוא ונקתה ונורעה ירעי. במדבר ה' כח
3. משה ואהרן בבקויו וישמואל בקראי שמו קראים אל ה' ודוא עיבם. תהלים ט"ו
4. עניי ז' עניי וידעי הקים יהוה כי אמת ה' האלהים והאקה הסבת את לבם ארצות: מלכים א' י"ח

הגהות הב"ח

(א) ג"מ ולא קטן. ר"ב פי' שזרע דק מיהו ולא אלס פירוש שהוא ע"ה הכנה לשון ואלס:

גילוי הש"ס

תוס' ד"ה פורה וכו' ובא ללמד לפנינו ע"י מה"ד קטן קליס:

מוסף תוספות

- א. בתוס' י"ח ש' כתב, ד' מרובותיו דביישוב בתענית ילישב בתוך ד' אמות מלא עמך משמע בתוך ד"א.
- ב. בתוס' י"ח ש' כתב, י"ח ש' אמרם עמכה מלא בה"א וכו'. ג. ובתוס' י"ח ש' חוסר, א' שזא כוללו באשקא נצור.

לעזי רש"י

ר"י ש' אדם.

רבינו חננאל

אני האשה הנצבת עמך בזה ובתוך מכאן שאסור ליישב בתוך ד' אמות של תפלה. שעינין מדוקיא דקרא דכתיב הנצבת עמכה מלמד שהיה עלי עצב עמה כל זמן שהיתה חנה מתפללת. כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של ע' שנה. קבלנו מרבותינו דביישוב בתענית חלוס מיירי, כדק"ל יפה תענית לחלוס כאש לנעורת, כי כל אדם שגזרו עליו גזרה רעה על עון שעשה, מגלין אותו ע"י חלוס מה ששתיד לבוא עליו, וכיון שמתגיש בה מתענה וחוזר בתשובה והקב"ה מחול לו, וכיון שחור בתשובה שלמה אפילו חטא כל שנותיו, שהן ע' שנה כדכתיב ימי שנותיו בהם ע' שנה. ומפני מה תעניתו בשבת גדולה מתעניתו בחול, לפי

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

דבר שאינו הגון. פירוש אע"ג דליכא איסורא דאורייתא דאי איכא איסורא דאורייתא פשיטא הוכח תוכיח כמיז (ויקרא יט): **גברא** בגוברין. פי' אדם שיהא חשוב לימנות זין אנשים: **מכאן** ששכור אסור להתפלל. ירושלמי במסכת מרומות פרק קמא רבי זירא^א בעי קמיה דרבי אמי שכור מהו שיצרך א"ל ואלכלת ושצעת וזכרת ואפילו מדומדס. פירוש ופסי' הוא שמו ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי דהכי משמע ושצעת וזכרת: **מכאן** שאסור ליישב בד' אמות ש"ה תפלה. זין מלפניו (זין מולאחריו) וזין מן הצדדין ופירשו שצבת הגאונים דוקא ציושז ובעל זבל אס היה עוסק בק"ש וצברכותיה וכוילא צהס אפילו יושז שפיר דמי: **[עמכה]**. עמך משמע צמוך ארבע אמות^ב משום דכתיב עמכה מלא צה"א כלומר שלא היה יושז צמוך ארבע אמות שלה כי אס צממיס:

מורה הלכה בפני רבך את. ואף ע"פ שלא למד עדין צפניו מ"מ גדול הדור היה ° וצ"ל ללמוד לפניו: **כל** היושב בתענית בשבת. פירש ר"ח צמעיית חלוס וכן אימא צמדש תהליס וכשיושז צמעיית חלוס נזור ואפילו קוצע צרכה לעזמו כיון שאינו צמוך י"ח: גדולה

שצריך להודיעו. הנמשך צריך לנקות את עצמו ולהודיע את חושדו שאין זו אומה דצר מגונה: **לפני צה בליעל**. אל תמנני צכת בליעל לחשדני צשכרות: **ואספספ**. אחיחד עם אחרים ויחשדני בעלי: **פספס**. שקר: **שגש אמסוס**. דריש להו לשון מימה: **צדקי מיסה**. שהאשה נצדקת צהן צשעת הסכנה שאס ימלא צה אחד מהס צמות: **נדה וחלה והדלקס נר**. של צבת. על ג' עצבות הללו נשים צמות וטעמא יליף צמסכת צבת (ד' לא:): **צמוצע צין אנשים**. רצ דימי מפרש לה לא ארוך ולא גוך וכי'. **אלס**. פי' עז: (י' לחור. ר"ש צלע"ז: **גיחור**. שהוא לצן יומר מדאי: **ולא חכס**. יומר מדאי. שלא יהיה מימה צעיני הצריות ומתוך צנדצין צו שולטת צו עין הרע: **סלצס עמכה**. משמע אף הוא עמה צעמדיה: **אל סעסל סוס**. על זה ולא לאחר. מכאן צשטא לעלי ורצה לענשו ולהתפלל סינתה לה צן אחר: **והקריצו סכסניס**. אמרו צפרק קמא דמגינה (ד' יא). והקריצו זה קצלת הדס: **אל צעעיס שנה**. כלומר אפילו נגור עליו מנעוריו לפי צמעניס קסה צצנת לפי שהכל צמענגניס צו והוא צמענה: **סעניסא לסעניסא**. יתענה למחר: **וספסלל על ס'**. כך צמוצ הוא צמקרא. ולא גרסינן סכא אל תקרי: **שחור** והודה לאליוסו. לדצרוי סודה לאחר זמן צנצואת צניאליס אחרים: דכתיב

דבר אמי שכור מהו שיצרך א"ל ואלכלת ושצעת וזכרת ואפילו מדומדס. פירוש ופסי' הוא שמו ושכור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי דהכי משמע ושצעת וזכרת: **מכאן** שאסור ליישב בד' אמות ש"ה תפלה. זין מלפניו (זין מולאחריו) וזין מן הצדדין ופירשו שצבת הגאונים דוקא ציושז ובעל זבל אס היה עוסק בק"ש וצברכותיה וכוילא צהס אפילו יושז שפיר דמי: **[עמכה]**. עמך משמע צמוך ארבע אמות^ב משום דכתיב עמכה מלא צה"א כלומר שלא היה יושז צמוך ארבע אמות שלה כי אס צממיס:

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

שכשבת יש לו סעודה מוכת והענוגים, מה שאין לו בחול, וכשמנוע מהן קשה לו בלבו יותר מתעניתו בחול, ואפי"כ יש עליו דין עונג שבת, ואמרו רבנן לותביב תענית לתעניתיה.

מסורה הפסוקה (סוטה ב'). דברה תורה כלשון בני אדם. הכי משמעו צני אג' (נדריס ג'). דבקי מיתה. שמתקין ומקרינן מיתה לפני זמנה (שבת כ'). והקריבו הכהנים כתיב. ומדכתיב כהן בקבלה ובשמיטה לא כתיב, מכלל דושחט אצטליס קאי, וסמך ידו ושחט, לומר על שמיטה ששכר צור (יומא ב'). ובבב"ב (בבב"ב כ'). המורה הלכה בפני רב חייב מיתה. צדי שמיס (שורבין ס'). תעניתא לתעניתא. פי' שחייב לתענות למחר יום אחד כדי שימחול הקב"ה טוט צבטיל עונג צבת. וליכא צמעניתא צבטיל עונג צבת צלא אפילא ולא שמיא. אכל מדין עונג צבת פסוק. דקיימא לן כל היושב צמענית קורעין לו גזר דיט של צצעיס שנה, עונג הוא לו צשמענתה וקורע לתעניתא. פי' שחייב לתענות למחר יום אחד כדי שימחול הקב"ה טוט צבטיל עונג צבת. וליכא צמעניתא צבטיל עונג צבת צלא אפילא ולא שמיא. גזר דינו, עמך אס חמעינה יושז ודוא כלל הייס כולו ואליו נכנס צבעוג צבת מפני הפסד (ואהורח ח"א ס' ע"א).

גְּדוּלָּה תַּפְלָה יותר ממועשים טובים. * צלל תפלה שהרי משה רבינו ע"ה אף על פי שהיו צידו מעשים טובים * הוצרך לתפלה:

כַּל המאריך בתפלתו ומעיין בה. פירוש שמנפה שמנח צקשמו לפי שכוון בתפלתו. תימה דהכא משמע דעיון תפלה לאו מעליומא הוא וכן משמע פ' הרואה (לקמן נה). ג' דברים מזכירין עונותיו של אלס וקאמר עיון תפלה. ולא כן משמע צפ' מפניו (שבת קמ). דקאמר אלס אוכל פירותיהן צעוה"ו וקא השיב עיון תפלה אלמא מעליומא הוא וכן משמע צגטו פשטו (צ"צ קסד): דקאמר משלשה דברים אין אלס ניוול צכל יוס וקאמר עיון תפלה: פירוש שאין אלס מעיין צה אלס כן משמע שהוא טוב וי"ל דתרי עיון תפלה י"ז עיון תפלה דהכא המנפה שמנח צקשמו ועיון תפלה דהתם שמכוין את לבו לתפלה: **א"ר** דמעתי א"ל תחריש. פנש"י דייק מדיוקא מדלח קאמר ודמעתי תראה ש"מ שהיא נראית צכל פעם ואין להתפלל רק שמתקבל:

רבינו הגנאל

הגו רבנן חסידים הראשונים היו שרוח שעה אחת ומתפללין וכו'. וכי מאחר שט' שעות ביום מתעסקין בתפלה תורתן ומלאכתן אימתי נעשית אלא מתוך חסידים הם ותרין משמורת ומלאכתן מותרות. תנינן סמא בר יהודה דאמר תפלת המנחה שעה פלג המנחה קטנה, והיא שעה י"א חסר רביע. עברה תפלת המנחה ומתפלל תפלת ערבית. והיינו דמשכחת שלש שעות אחת ביום אחת תפלה. דאי לרבנן דאמרי עד הערב לא משכחת שלש תפלות (ביום) ובכל תפלה שלש שעות ביום. וקודם דימדומי חמה היו שרוין שעה אחת ביום, כי מעלות השחר ועד הצהר חמה ה' מילין. ואמר רב יוסף לא שנו אלא למלבי שישאל וכו'. ע"י לעיל, ב ד"ה אפילו.

ובין העיר: א"ר חנינא א"ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לו ממשעה רבינו שנא' ואתפלל אל ה' וכתוב בתריה וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא איני והא' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' תקנתיה יעסוק בתורה שנא' ועץ חיים תאווה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר ¹² עץ חיים היא למחזיקים בה לא קשיא יהא דמאריך ומעיין בה הא דמאריך ולא מעיין בה א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר ¹³ קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה':

תורה אור השלם

1. ויתעבר יי בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יי אלי ר' אל אל חוסף דבר אלי עוד בקרבך הנה;
2. עלה ראש הפסקה ושא עיניך וקוה וצננה ותיקנה ומוקחה וראח בעיניך כי לא תעבר את ה' ויהי הנה;
3. דברים א כו למה לי רב זבחיכם יאמר יי שבעתי עלות אילים וחלב מריאים ודם פרים וקבשים ונתתם לא חפצתי: ישעיהו א יא דברים א כו
4. ובפרשם כפיים אילים עני מכם גם כי תרבו תפלה אינש שמע ידכם דמים מלאה:
5. גם פי אונק ואשע שחם תפלת: איבה ג ח
6. שמעה תפלת: וישועתי האזינה אל מעתי אל תחריש כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי:
7. ספוקה בעון לך מעבור תהלים לט יג
8. ואמה קח לך מקבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר והכינתה את פניך אליה והיתה במצור וצרה עליה אות היא לבי תישרא:
9. ואתפלל אל יי ואמר אנני אלהים אל תשחת עמך ותלתך אשר פדית בגוילך אשר הוצאת ממצרם ביד תזקת:
10. ואנכי עמדותי בקר כמים הראשונים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יי אלי גם בפעם ההוא לא אבה יי השחיתך:

עלה ראש הפסקה. צדכר תפלה זו נמרזית להראותך אותה: וצפרשכס פניכס. אי לאו דגדולה תפלה כיון דאמר למה לי רוב זבחיכס למה לי מו וצפרשכס הא אפילו זבחיכס לא ניחא ליה: אל סהרס. מדלח (כ) כמיז את דמעתי תראה ש"מ נראית היא לפניו ואין צריך להתפלל אלא שמתקבל לפניו:

אמר ר' אלעזר גדולה תפלה יותר ממועשים טובים שאין לך גדול במועשים טובים יותר ממשעה רבינו אעפ"כ לא נענה אלא בתפלה שנאמר יאל תוסף דבר אלי וסמוך ליה ² עלה ראש הפסקה: וא"ר אלעזר גדולה תענית יותר מן הצדקה מאי טעמא זה בגופו וזה בממונו: וא"ר אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנא' ³ למה לי רוב זבחיכם וכתוב ובפרשם כפיים (ב) א"ר יוחנן ⁶ אכל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנא' ⁴ ידיכם דמים מלאו: ווא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נגעלו שערי תפלה שנאמר ⁵ גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה נגעלו שערי דמעה לא נגעלו שנאמר ⁶ שמעה תפלתי ה' וישועתי האזינה אל דמעתי אל תחריש רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום שנא' ⁷ סכותה בענין לך מעבור תפלה: וא"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנא' ⁸ ואתה ⁹ קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר: א"ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לו ממשעה רבינו שנא' ואתפלל אל ה' וכתוב בתריה וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא איני והא' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' תקנתיה יעסוק בתורה שנא' ועץ חיים תאווה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר ¹² עץ חיים היא למחזיקים בה לא קשיא יהא דמאריך ומעיין בה הא דמאריך ולא מעיין בה א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר ¹³ קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה':

ת"ר ארבעה צריכין חזוק ואלו הן תורה ומועשים טובים תפלה ודרך ארץ תורה ומועשים טובים מנין שנא' ¹⁴ רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במועשים טובים תפלה מנין שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' ¹⁵ חזק ונתחזק בעד עמנו וגו': ¹⁶ ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה וזכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני אמר לה הקב"ה בתי י"ב מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות ושישים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני ¹⁷ התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים ויא' ופטרי רחמים שהקרכת לפני במדבר אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת: מנא הני מילי א"ר יהושע ב"ל אמר קרא ¹⁸ אשרי יושבי ביתך ואמר ר' יהושע ב"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' ¹⁹ אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תניא נמי הכי המתפלל צריך שישאה שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתבררת: אפילו ה' המלך שואל בשלומו ורא וישכנו: אמר רב יוסף הלא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתבי המתפלל וראה אנם בא כנגדו ראה קרון בא כנגדו ואלו מפקי אלא מפקצו אלא קשיא הא ידאפשר לקצר (יקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא כתוב בתורתכם ²⁰ רק השמר לך ושמור נפשך וכתוב ²¹ ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום למה לא תחזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך כסיף מי היה תובע את דמך מידו א"ל המתן לי עד שאפייסך בדברים א"ל אילו הייתי עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר

ענה ראש הפסקה. צדכר תפלה זו נמרזית להראותך אותה: וצפרשכס פניכס. אי לאו דגדולה תפלה כיון דאמר למה לי רוב זבחיכס למה לי מו וצפרשכס הא אפילו זבחיכס לא ניחא ליה: אל סהרס. מדלח (כ) כמיז את דמעתי תראה ש"מ נראית היא לפניו ואין צריך להתפלל אלא שמתקבל לפניו:

הגהות הב"ח

(א) גבי שנאמר ובפרשם כפיים וגו' יריכם דמים: (ב) רש"י ד"ה אל תחריש מלא. י"ב וצ"ב דף נ"ט פ"י צ"ע ע"ש:

גליון הש"ס

גבי' כל כולן שהרי צנחנה מותרים וז"ל וכן צנחנה יצמח (דף א). ד"ה שנאמר ועי' במש"כ סוף פרק ז' דמסכת: חס' ד"ה גזירה וכו' בלא תפלה. ועי' תפלות מהש"ס חס"י ל':

הגהות הגר"א

[א] גבי עלות חס"י חס"י וצ"ב חס"י:

מוסף תוספות

א. ובחסו' ור"ש כהנא, כלומר מעשים טובים בלא תפלה לא סגי שהרי משה רבינו הוצרך לתפלה. ב. בחסו' ר"ש הוסיף, פ"י שפחשכב בלבו שיש לתפלתו להתקיים כי מאד כיון בה ועי' כך מוכיח עונותיו ובא לירי כאב לב.

מוסף רש"י

שמעה תפלת וגו' אל דמעתי אל תחריש שמעה תפלתו אין לשמוע מלשון קשה שמקצו מלת הקב"ה שמעה תפלתו, אבל אל תחריש י' לשמוע מלשון קשה ולומר מו אלני צונט שאין דרכי לשמוע ולא תחריש בח"י (ט). ביזא דעיבא. יוס' המלך (יבמות טז). ומעיין בה. אומר גלגל שיעשה קשמו לפי שהמלך כסוה (לקמן נה). כאב לב. שאין צקשמו נעשית (שס). תוחלת. תפלת מנו ויחל משה (שס). גסטרא. מושל (סוטה ד').

רבינו ניסים

אפילו המלך שואל בשלמו לא ישיבנו. ושנינו עוד בתוספתא הכותב את השם אפי' המלך שואל בשלמו לא ישיבנו היה כותב ה' או ר' שמות כיון שגמר אחד מהן משיב שאילת שלום ואיתא להא בריתא בגמרא דבני מערבא דפירקין: תנו רבנן משה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך. אית בבא כפי הגזול (דף ע). כל מעשה בחסיד אחד אינו אלא ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה ב"י אליעזר ואיתא דרונתה בחמורה (דף עט) בפרק יש בקרבנות הצבור:

1. תוחלת ממשכה מקלה לב ועץ חיים תאווה באה: משלי יב יב. 2. עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר: משלי ג יח. 3. קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי: תהלים כו יד. 4. רק חזק ויאמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאלו למען תשכיל בכל אשר תלך: יהושע א ז. 5. חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו וי' נעשה הטוב בעיני: שמואל ב יב יב. 6. ותאמר ציון עזבני יי ואנני שכחתי ישעיהו מט ד. 7. התשכח אשה עולה מרתם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך: ישעיהו מט טו. 8. אשרי יושבי ביתך עוד יתללך סלה: תהלים פד ה. 9. אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך: תהלים קמ ד. 10. רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראוי עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך: דברים ד ט. 11. ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראייתם כל תמותה ביום דבר יי אליכם בדרך מתוך האש: דברים ד טו.

